

การควมรวบรวมหรือยกสถานะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผู้ตรวจการแผ่นดิน

วัชรภรณ์ จุ้ยลำเพ็ญ

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีมติในคราวการประชุม ครั้งที่ 43 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2558 ให้มีการยกสถานะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยจัดตั้งเป็น “ผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิของประชาชน” มีกรรมการจำนวน 11 คน มาจากการสรรหา มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, 2558, น. 24) มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการแก้ไขต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เพื่อดำเนินการ

2. พิจารณาและสอบสวนข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี

2.1 การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2.2 การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชน หรือไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

2.3 ตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล

3. เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

4. เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครองว่ากฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใด กระทบต่อสิทธิมนุษยชน หรือกฎ คำสั่ง หรือการกระทำของบุคคลตามข้อ 2 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

5. ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหายเมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวมหรือเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์สาธารณะ

6. เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและกฎต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของประชาชน

7. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนของประชาชน

8. ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

9. ให้รายงานต่อรัฐสภาเมื่อปรากฏว่าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิของประชาชนเสนอ และให้เปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นการทั่วไปด้วย และให้รัฐสภาพิจารณาเรื่องดังกล่าวโดยเร็ว

10. เสนอรายงานประจำปีพร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา และให้เปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นการทั่วไป

11. อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ซึ่งเสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ สนับสนุนแนวทางการรวบรวมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผู้ตรวจการแผ่นดินเข้าด้วยกัน เนื่องจากเห็นว่าทั้งสององค์กรมีภารกิจและหน้าที่ที่เชื่อมซ้อนกันอยู่หลายประการ เช่นพบว่าประชาชนจะไปยื่นร้องเรียนต่อทั้งสององค์กรพร้อมกัน อย่างไรก็ตามก็มีกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญจำนวนหนึ่งที่เห็นควรมีการศึกษาข้อมูลให้ชัดเจนมากขึ้น คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญจึงมีมติแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่งเพื่อศึกษาแนวทางในการรวบรวมทั้งสองหน่วยงาน ศึกษาความชัดเจนเกี่ยวกับโครงสร้าง องค์กรประกอบ และอำนาจหน้าที่ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญต่อไป (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, 2558, น. 34 - 36)

สถานะปัจจุบันและผลการดำเนินงานของผู้ตรวจการแผ่นดินและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผู้ตรวจการแผ่นดิน : มีสถานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ แต่เดิมตามรัฐธรรมนูญ 2540 ใช้ชื่อว่า “ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา” แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่ โดยให้มีหน้าที่ตรวจสอบจริยธรรมของนักการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย ทำให้ไม่เหมาะสมในการเป็นองค์กรของรัฐสภา เนื่องจากต้องตรวจสอบสมาชิกรัฐสภาด้วย ตามรัฐธรรมนูญ 2550 จึงมีการเปลี่ยนชื่อให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ใหม่เป็น “ผู้ตรวจการแผ่นดิน” ประกอบด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินจำนวน 3 คน สรรพมาจากผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน มีความรอบรู้และมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐวิสาหกิจ หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสาธารณะ และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี โดยดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2552 กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินแต่ละคนปฏิบัติหน้าที่โดยเป็นอิสระจากกัน ไม่ได้ทำงานในรูปของคณะกรรมการ มีอำนาจในการตรวจสอบองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรม โดยมีสำนักงานที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลและงบประมาณ โดยเจ้าหน้าที่มีสถานะเป็น “พนักงานของรัฐ” มิใช่ข้าราชการ

ตามผลงานการวิจัยของสถาบันพระปกเกล้า ผู้ตรวจการแผ่นดินมีผลงานเป็นที่ประจักษ์พอสมควร มีงานล่าช้าในบางเรื่อง แต่ก็ได้รับการเชื่อมั่นจากประชาชนเป็นอันดับในระดับดี สำหรับในระดับระหว่างประเทศ ประธานผู้ตรวจการแผ่นดินของประเทศไทยได้รับเกียรติเสนอชื่อเป็นประธานผู้ตรวจการแผ่นดินแห่งเอเชีย (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, 2558, น. 25 - 26)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) : มีสถานะเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีจำนวน ๗ คน สรรพมาจากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์

ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี โดยดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดปัจจุบันจะครบวาระการดำรงตำแหน่งในวันที่ 24 มิถุนายน 2558) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีอำนาจหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง รวมทั้งการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหายได้

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ มีสำนักงานที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล แต่เนื่องจากยังไม่ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งในมาตรา 17 ได้ระบุให้มี “สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ” เป็นส่วนราชการสังกัดรัฐสภา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบปฏิบัติราชการฝ่ายรัฐสภา บุคลากรในสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงยังคงเป็นข้าราชการ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีผลงานที่เป็นประโยชน์และได้รับความร่วมมืออย่างกว้างขวางจากองค์การพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนทั้งภายในและระหว่างประเทศ ในด้านผลงานช่วง 2 – 3 ปีที่ผ่านมา ทางคณะกรรมการประเมินสถานะของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (Sub-Committee on Accreditation : SCA) ซึ่งอยู่ภายใต้คณะกรรมการประสานงานระหว่างประเทศว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (International Coordination Committee on National Human Rights Institution : ICC) ได้ทำข้อเสนอให้ลดระดับของ กสม. จากสถานะ A เป็นสถานะ B ต่อ ICC เมื่อเดือนตุลาคม 2557 เนื่องจากประเด็นเกี่ยวกับความไม่หลากหลายของคณะกรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และความล่าช้าในการจัดทำรายงานสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองของประเทศไทย ในกรณีดังกล่าวทางสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีข้อชี้แจงว่า ICC ได้เลื่อนการพิจารณาข้อเสนอในการลดสถานะไปเป็นระยะเวลาอีก 1 ปี โดยจะเปิดโอกาสให้มีการชี้แจงข้อมูลเพิ่มเติม ดังนั้น สถานะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงยังคงอยู่ในสถานะ A และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของ ICC และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคได้ตามปกติ (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, 2558, น. 27 - 28)

ผู้ตรวจการแผ่นดินและองค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในประเทศต่าง ๆ

ข้อมูลจากการจัดตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินและองค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในต่างประเทศ พบว่ามีทั้งรูปแบบการแยกองค์กร และการรวมองค์กร ดังนี้

1. ประเทศที่รวมอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้ในองค์กรเดียวกัน ตัวอย่างเช่น สวีเดน ฟินแลนด์ ประเทศยุโรปตะวันออก (49 ประเทศ)
2. ประเทศที่มีทั้งองค์กรผู้ตรวจการแผ่นดินและองค์กรสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตัวอย่างเช่น ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ ฝรั่งเศส อังกฤษ เดนมาร์ก เยอรมนี ศรีลังกา เขตปกครองพิเศษฮ่องกง ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย

ดังนั้น การแยกหรือรวมองค์กรจึงไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ บริบทและเหตุผลความจำเป็นของแต่ละประเทศที่จะเลือกตัดสินใจ (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, 2558, น. 28 - 29)

จากการที่คณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญมีมติควมรวมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผู้ตรวจการแผ่นดินเข้าด้วยกัน ทำให้มีองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมากสามารถสรุปเป็นข้อดีและข้อเสีย ได้ดังนี้คือ

ข้อดี	ข้อเสีย
<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นการยกสถานะขึ้นเป็นผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิของประชาชน มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญรองรับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กร ประกอบด้วยกรรมการ จำนวน 11 คน 2. มีรูปแบบที่เป็นอิสระต่อกันและมีมติร่วมกันในรูปแบบคณะกรรมการ ขึ้นกับกรณี 3. กรรมการแต่ละคนจะแยกกันทำหน้าที่ในแต่ละด้านอย่างชัดเจน 4. ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน โดยการปกป้องประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ 5. เพิ่มความคล่องตัวและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน 6. ลดความซ้ำซ้อนในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับผู้ตรวจการแผ่นดิน 7. อำนาจความสะดวกให้ประชาชนสามารถยื่นเรื่องร้องเรียนต่อหน่วยงานเดียวได้ครบวงจร 8. เพิ่มประสิทธิภาพในการพิทักษ์สิทธิของประชาชน การปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 9. ลดภาระและต้นทุนในการเข้าถึงบริการของประชาชน 10. เพิ่มอำนาจหน้าที่ให้รายงานต่อรัฐสภาและเปิดเผยต่อสาธารณะในกรณีที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการตามข้อเสนอของผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิของประชาชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผลกระทบต่อการทำหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับผู้ตรวจการแผ่นดินมีความแตกต่างกัน โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมุ่งตรวจสอบและคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม ส่วนผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่ตรวจสอบจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม โดยการกระทำดังกล่าวอาจไม่ใช่การละเมิดสิทธิมนุษยชน 2. การควมรวมดังกล่าวมีผลเป็นการสร้างองค์กรกลุ่มขึ้นใหม่ที่รวมอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะให้ไปทำหน้าที่ในส่วนของผู้ตรวจการแผ่นดินด้วย ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน 3. การควมรวมจะทำให้ประชาชนเสียโอกาสและทางเลือกในการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายเพราะทำให้เหลือช่องทางการร้องเรียนเพียงช่องทางเดียว

ข้อดี	ข้อเสีย
<p>11. มีจำนวนเจ้าหน้าที่ในสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิของประชาชนเพิ่มขึ้น</p> <p>12. มีการเปลี่ยนแปลงสถานะของเจ้าหน้าที่ให้เป็น “พนักงานของรัฐ” มิใช่ข้าราชการ (โดยเจ้าหน้าที่มีสิทธิในการเลือก)</p>	<p>4. การควบรวมมีผลให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนระเบียบกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการองค์กรของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับผู้ตรวจการแผ่นดินให้เป็นระบบเดียวกันซึ่งต้องใช้เวลา ทรัพยากร เพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากสำนักงานของทั้งสองหน่วยงานมีระบบโครงสร้างองค์กรที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีโครงสร้างเป็นส่วนราชการขึ้นตรงต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติโดยมีความเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายอื่นใดทั้งสิ้น ส่วนสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นหน่วยงานที่มีพนักงานของรัฐในการสนับสนุนการดำเนินงาน</p> <p>5. การควบรวมเข้าด้วยกันอาจนำไปสู่ปัญหาในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานบุคคล และงบประมาณ</p> <p>6. การให้บริการด้านเรื่องร้องเรียนของประชาชนที่มีอยู่เดิมของแต่ละองค์กรต้องขาดความต่อเนื่องและเกิดภาวะชะงักงันในเรื่องร้องเรียนที่อยู่ระหว่างการตรวจสอบ</p>

สำหรับความเห็นของผู้เรียบเรียงนั้น เห็นว่า มีข้อดีคือการบูรณาการภารกิจทั้งสองหน่วยงานช่วยลดความซ้ำซ้อน ลดงบประมาณในการดำเนินงาน เป็นการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในจุดเดียว และช่วยป้องกันการถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง แต่มีข้อสังเกตว่าการควบรวมจะทำให้บทบาทขององค์กรใหม่ในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในฐานะสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่ชัดเจนอาจถูกลดทอนความสำคัญได้ และการทำหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีบริบทที่กว้างขวางไปกว่ารัฐธรรมนูญและกฎหมายภายใน โดยต้องคำนึงถึงคุณค่าแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลตามพันธกรณีระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

อย่างไรก็ตาม การที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีมติให้มีการยกสถานะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยจัดตั้งเป็น “ผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิของประชาชน” มีอำนาจหน้าที่พิทักษ์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน ซึ่งในการควบรวมทั้งสององค์กรทำให้มีองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นถึงข้อดี

และข้อเสีย ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้จัดทำรัฐธรรมนูญที่จะพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสีย เพื่อนำไปพิจารณา ทบทวน ว่ารูปแบบควรออกมาเช่นใด แต่ถึงแม้ว่ารูปแบบจะออกมาเช่นใดก็ตามก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปโลกและองค์กรเพื่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และเป็นรูปธรรมของโลกที่จะรองรับการปกป้อง คุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิของประชาชนในด้านต่างๆ ที่ได้มีการขยายเพิ่มขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่

บรรณานุกรม

- “กสม.ขอแม่น้ำ5สายทบทวนแผนรวมกก.สิทธิฯ – ผู้ตรวจ”. (5 กุมภาพันธ์ 2558). *ASTV ผู้จัดการรายวัน*, น. 7
- “กสม.ยก4ข้อทบทวนรวมผู้ตรวจฯ”. (4 กุมภาพันธ์ 2558). สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2558 จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20150204/200792.html>
- “ค่านรวมกสม.-ผู้ตรวจ ปรับปช.เหลือ 9”. (10 -12 กุมภาพันธ์ 2558). *พิมพ์ไทย*, น.6
- ชนิกานต์ พุ่มหิรัญ. (7 กุมภาพันธ์ 2558). “ใครได้-ใครเสีย” รวบ 2 องค์กรอิสระ ผู้ตรวจการ-กสม. *คมชัดลึก*, น. 3
- บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. (ปีแรก กุมภาพันธ์ 2558). ควบรวมหรือยกระดับ. *จุลสาร รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป เป็นอย่างไร* 1(3), น. 24 – 36.
- “พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542” (25 พฤศจิกายน 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 116 ตอนที่ 118 ก, น. 7.
- “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2552” (4 สิงหาคม 2552). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 126 ตอนที่ 50 ก, น. 5.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” (11 ตุลาคม 2540). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก, น. 50.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” (24 สิงหาคม 2550). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, น. 98.
- “อภิสิทธิ์ คำนวบรวม กสม.-ผู้ตรวจการฯ แน่แจ้จุดอ่อนงานด้านสิทธิมนุษยชนดีกว่า”. (2 กุมภาพันธ์ 2558). *ข่าวสด*, น.3
- “30 องค์กรยื่นหนังสือ ‘บวรศักดิ์’ คำนวณ ‘กรรมการสิทธิฯ-ผู้ตรวจการแผ่นดิน’”. (3 กุมภาพันธ์ 2558). สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2558 จาก <http://www.prachatai.com/journal/2015/02/57728>